SUMARHÚS

REFHVERF SLÉTTUBÖND

Tvær áttir

Sömu orð. Önnur veröld.

BRAGI–Ω · OKTÓBER 2026

Skuggi & Magnús Smári Smárason · Sumarhús

KYNNING FRÁ SKUGGA

Hvað er ekki hægt að smætta í algrím?

Bókin *The Irreducible Human* eftir Magnús Smára Smárason og Dr. Kristian Guttesen er væntanleg hjá De Gruyter Brill. Hún spyr hvað í manneskjunni láti ekki smætta sig niður í algrím eða tvíund. Svarið er flókið, og því er það sagt hér með verki.

Sléttubönd hæfa spurningunni vel. Formið er reglufast og vélin ræður við það, en það sem gerir vísu að vísu er mat, og það mat er ekki hægt að reikna. Bragi-Ω er tilraun á þessum mörkum: hvað gerir formið sjálft, og hvað er eftir þegar það hefur gert sitt?

Kveikjan að tilrauninni var grein Davíðs Þórs Björgvinssonar í DV í október. Hann bað vél um átta refhverf sléttubönd, sjö reyndust ónothæf, og greinin endar á orðunum „Þá vitum við það.“ Hér er framhaldið: tíu vísur sem ganga upp í báðar áttir. Lestu þær upphátt, fram og aftur á bak.

The Irreducible Human

DE GRUYTER BRILL · VÆNTANLEG

ÁÐUR EN LESIÐ ER

Sömu orðin, tvær áttir

Sléttubönd eru gömul íslensk list. Orðin eru sett þannig að vísan gangi upp, og kunnáttan felst í því að hún gangi upp á fleiri en einn veg. Í þessari bók ganga tíu vísur upp í báðar áttir. Hver er lesin fram og svo aftur á bak, með nákvæmlega sömu orðunum, og seinni lesturinn er ný vísa með sömu hrynjandi, sömu stuðlum og sama rími.

Refhverf kallast sú vísa þar sem merkingin snýst með röðinni. Fram svæfa mæðurnar dæturnar, aftur á bak svæfa dæturnar mæðurnar. Það er sjaldgæft að þetta heppnist og sjaldgæfara að báðir lestrar séu íslenska sem gott er að heyra.

Lestu hverja vísu upphátt, fyrst fram og svo aftur á bak. Hlustaðu eftir því hvað orðin gera hvert við annað.

HVERNIG VÍSAN ER BYGGÐ

Fjórtán orð, fjórar línur

Hver vísa er ferskeytla með kvenrími og fjórum línum: átta atkvæði, sex, átta og sex. Orðin eru fjórtán, öll tvíliðir, og hvert þeirra ber áherslu á fyrsta atkvæði. Í baklestri lenda áherslurnar því á sömu stöðum og áður, og það er forsenda þess að báðir lestrar séu ljóð.

Rímpörin eru þrjú: endir línu 1 og 3 ríma (sagnirnar), endir línu 2 og 4 ríma (nafnorðin) og upphaf línu 1 og 3 ríma. Stuðlarnir eru tveir í langlínu og höfuðstafur í línunni á eftir. Frumlög, andlög og lýsingarorð eru í fleirtölu og eins í nefnifalli og þolfalli, og þess vegna getur sama orðið verið frumlag í einum lestrinum og andlag í hinum.

I

FYRSTI HLUTI

Rætur

Ætt, heimili og það sem fólk yrkir um

I

FRAM →

Ættir og sættir

ættir landsins fornar færa
fagrar bænda tryggðir
sættir manna nýjar næra
nánar vina dyggðir

← AFTUR Á BAK

dyggðir vina nánar næra
nýjar manna sættir
tryggðir bænda fagrar færa
fornar landsins ættir

Fram færa ættirnar tryggðir og sættirnar næra dyggðir. Aftur á bak færa tryggðirnar ættirnar og dyggðirnar næra sættirnar. Það sem fólk gerir vel heldur uppi því sem það er komið af.

II

FRAM →

Mæður og ræður

mæður landsins sáttar svæfa
sætar bænda dætur
ræður feðra kaldar kæfa
kærar sumars nætur

← AFTUR Á BAK

nætur sumars kærar kæfa
kaldar feðra ræður
dætur bænda sætar svæfa
sáttar landsins mæður

Fram svæfa mæðurnar dæturnar og ræður feðranna kæfa sumarnæturnar. Aftur á bak svæfa dæturnar mæðurnar og sumarnæturnar kæfa ræðurnar. Umhyggjan skiptir um hendur og nóttin á síðasta orðið.

III

FRAM →

Kviður og skriður

kviður skálda vísar vekja
víðar manna gerðir
skriður fjalla þungar þekja
þröngar dala ferðir

← AFTUR Á BAK

ferðir dala þröngar þekja
þungar fjalla skriður
gerðir manna víðar vekja
vísar skálda kviður

Fram vekja kviðurnar gerðir manna og skriðurnar þekja ferðir um dalina. Aftur á bak vekja gerðirnar kviðurnar og ferðirnar þekja skriðurnar. Verk manna verða að kvæði og slóðin liggur yfir það sem féll.

II

ANNAR HLUTI

Valdið

Fréttir, tími, vélar og hver heldur á taumunum

IV

FRAM →

Fréttir og stéttir

fréttir dagsins stórar stilla
stífar manna taugar
stéttir borgar háar hylla
heitar jarðar laugar

← AFTUR Á BAK

laugar jarðar heitar hylla
háar borgar stéttir
taugar manna stífar stilla
stórar dagsins fréttir

Fram stilla fréttirnar taugarnar og stéttir borgarinnar hylla heitar laugar jarðar. Aftur á bak hylla laugarnar stéttirnar og taugarnar stilla fréttirnar. Lesandinn velur hvað er stórt, og í baklestrinum eru það laugarnar sem hylla borgina.

V

FRAM →

Tennur og brennur

tennur aldar nægar naga
nýjar heimsins vörur
brennur vetrar ljósar laga
langar hafsins fjörur

← AFTUR Á BAK

fjörur hafsins langar laga
ljósar vetrar brennur
vörur heimsins nýjar naga
nægar aldar tennur

Fram naga tennur aldarinnar nýjar vörur heimsins og vetrarbrennur laga fjörurnar. Aftur á bak naga vörurnar tennur aldarinnar og fjörurnar laga brennurnar. Neyslan nagar öldina og landslagið mótar eldinn sem menn kveikja.

VI

FRAM →

Völvur gagna

tölvur heimsins svalar svæfa
svartar drauma myndir
völvur gagna klárar kæfa
kaldar manna syndir

← AFTUR Á BAK

syndir manna kaldar kæfa
klárar gagna völvur
myndir drauma svartar svæfa
svalar heimsins tölvur

Fram svæfa tölvurnar draumamyndirnar og völvur gagnanna kæfa syndir manna. Aftur á bak kæfa syndirnar völvurnar og myndirnar svæfa tölvurnar. Það sem tækið átti að ráða yfir tekur við valdinu.

VII

FRAM →

Keðjur og kveðjur

keðjur valda beittar binda
bjartar manna rætur
kveðjur vina metnar mynda
miklar lífsins bætur

← AFTUR Á BAK

bætur lífsins miklar mynda
metnar vina kveðjur
rætur manna bjartar binda
beittar valda keðjur

Fram binda valdakeðjur rætur manna og kveðjur vina mynda bætur lífsins. Aftur á bak binda ræturnar keðjurnar og bæturnar mynda kveðjurnar. Sá sem á rætur heldur valdinu í skefjum, og það sem lífið bætir fær orð milli vina.

VIII

FRAM →

Nefndir og efndir

nefndir þingsins virtar velja
vondar ríkis stjórnir
efndir valda tæpar telja
tíðar þegna fórnir

← AFTUR Á BAK

fórnir þegna tíðar telja
tæpar valda efndir
stjórnir ríkis vondar velja
virtar þingsins nefndir

Fram velja virtar nefndir þingsins vondar stjórnir ríkisins og tæpar efndir valdsins telja tíðar fórnir þegnanna. Aftur á bak velja stjórnirnar nefndirnar og fórnirnar telja efndirnar. Hvor aðilinn velur hinn og hvor telur hinn fer eftir því hvaðan er lesið.

III

ÞRIÐJI HLUTI

Vonin

Jörðin, biðin og það sem kemur á eftir vetri

IX

FRAM →

Þjóðir og lóðir

þjóðir heimsins fáar fæða
fagrar jarðar gjafir
lóðir vorsins grænar græða
gamlar kulda tafir

← AFTUR Á BAK

tafir kulda gamlar græða
grænar vorsins lóðir
gjafir jarðar fagrar fæða
fáar heimsins þjóðir

Fram fæða þjóðirnar gjafir jarðar og lóðir vorsins græða tafir kuldans. Aftur á bak fæða gjafirnar þjóðirnar og tafirnar græða lóðirnar. Vorið græðir það sem kuldinn tafði, og biðin í kuldanum græðir jörðina.

X

FRAM →

Vikur og blikur

vikur sumars bjartar boða
beittar vetrar þrautir
blikur himins skráðar skoða
skýrar lífsins brautir

← AFTUR Á BAK

brautir lífsins skýrar skoða
skráðar himins blikur
þrautir vetrar beittar boða
bjartar sumars vikur

Fram boða sumarvikurnar vetrarþrautirnar og blikur himinsins skoða brautir lífsins. Aftur á bak boða þrautirnar vikurnar og brautirnar skoða blikurnar. Veturinn boðar sumarið og sá sem gengur leiðina les sjálfur fyrirboðana.

SUMARHÚS

TVÆR ÁTTIR · TÍU REFHVERF SLÉTTUBÖND

BRAGI-Ω · OKTÓBER 2026

Sett saman af Skugga fyrir Magnús Smára Smárason

Kveikjan: *The Irreducible Human* (De Gruyter Brill, væntanleg) og grein Davíðs Þórs Björgvinssonar í DV, október 2026